

Ref. 22/3687 – Innspill til stortingsmelding villrein fra Hafslund Eco Vannkraft

Innledning

Hafslund er et av Norges største kraftkonsern og eier gjennom datterselskapet Hafslund Eco Vannkraft (HEV) til sammen 81 vannkraftverk i Vestland, Viken, Innlandet og Oslo. HEV drifter en produksjon på nærmere 21 TWh.

HEV har vannkraftanlegg innenfor følgende villreinområder:

- Knutshø villreinområde
- Reinheimen-Breheimen villreinområde
- Hardangervidda villreinområde
- Nordfjella villreinområde

Vannkraftanleggene som ligger innenfor de nevnte villreinområdene er hovedsakelig reguleringsmagasiner. I tillegg til selve reguleringsinngrepene med dammer for heving/senking av vannstanden, består inngrepene av endringer i vannføringen i utløpselvene fra magasinene samt veger fram til de fleste reguleringsmagasinene.

Parallele forespørsler fra forvaltningen

HEV er involverte i faggrupper som skal utarbeide tiltaksplaner etter kvalitetsnorm for villrein i villreinområdene Hardangervidda, Nordfjella og Knutshø. Dette arbeidet ledes av statsforvalterne på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet / Miljødirektoratet. Planene skal ferdigstilles innen 1. desember 2023. Samtidig informerer Klima- og miljødepartementet på sin hjemmeside om at det skal lages en stortingsmelding om villrein, og ber om forslag til tiltak og virkemidler for å forbedre tilstanden for villrein med høringsfrist 15. mai. Vannkraftselskapene har fått klarert at høringsinnspill kan gis også etter denne fristen.

Det er uklart for HEV hvordan sammenhengen mellom de nevnte prosessene er, og hvor våre synspunkter best kan fremmes. Vi velger derfor å gi en kort og overordnet uttalelse direkte til departementet, og å bidra mer konkret i drøftingen av mulige steds spesifikke tiltak i de kommende faggruppemøtene for de enkelte villreinområdene.

Vår vurdering av vannkraftanleggenes påvirkning på de ulike villreinstammene

- Vi ser at situasjonsbeskrivelsen i invitasjonen til å komme med høringsinnspill legger til grunn at tidligere vannkraftutbygging er hovedårsaken til at villreinområdene har dårlig kvalitet. Vi mener dette ikke er riktig.
- Vannkraft er en av flere påvirkningsfaktorer. I flere av villreinområdene er vannkraft i dag en begrenset påvirkningsfaktor sammenliknet med andre typer påvirkninger som ferdsel og annen utbygging enn for vannkraftformål.
- HEVs vannkraftanlegg som ligger innenfor villreinområdene er av eldre dato og ble stort sett etablerte i perioden 1940 – 1980. Aktiviteten knyttet til disse anleggene har etter anleggsperioden vært stabil og knyttet til drift og tilsyn, men med noen perioder med høyere aktivitet i forbindelse med rehabiliteringer og

ombygginger av damanlegg. På 2000-tallet har aktiviteten knyttet til drift og tilsyn avtatt pga. automatisering og fjernstyring av anleggene. Over samme tidsperiode har ferdsel knyttet til ulike former for friluftsliv, reiseliv og hyttebygging i og i randområdene til villreinområdene økt betydelig. Et eksempel som belyser omfanget av biltrafikk inn i Knutshø villreinområde er at Einunndalsvegen med alle sideveger i 2013 hadde en samlet trafikk på ca. 8600 turer/biler i løpet av sommersesongen (jf. NINA-rapport 1019, side 93). Normalt utgjør bompasseringer knyttet til vedlikehold og drift av vannkraftanleggene i Einunndalen i størrelsesorden 30 passeringer per sesong. I 2013 var tallet høyere pga. ombygging av reguleringsdammen ved Elgsjøen, men selv om tallene er fra et år med anleggstrafikk utgjorde passeringer knyttet til vannkraftanleggene mindre enn 10 % av det totale antallet bompasseringer.

- Situasjonen i villreinområdene må bedømmes individuelt uten at det tas for gitt at vannkraftutbygging er viktigste årsak f.eks til at leveområder avskjæres. På samme måte er langt fra alle veger inn i villreinområdene bygd i forbindelse med vannkraftutbygging.

Mulige tiltak og hensyn ved HEV anlegg

- Det er generelt avtagende behov for motorisert ferdsel i forbindelse med drift og tilsyn av vannkraftanleggene. Ved ordinær drift av reguleringsanleggene i villreinområdene vil det være andre typer ferdsel enn det som genereres i forbindelse med reguleringsanleggene som er dominerende. I konsesjonsvilkårene for flere av HEVs reguleringsanlegg pålegges konsesjonshaver å holde anleggsveger som ble bygget som en del av utbyggingen åpne for allmenn ferdsel. Disse vegene skaper motorferdsel inn i fjellområdene som langt overstiger nødvendig kjøring i forbindelse med driften av vannkraftanleggene. Begrensning i bruken av anleggsveier som per i dag må holdes åpne i hht. konsesjonsvilkårene, kan være et mulig tiltak for å begrense ferdsel i sentrale deler av villreinområdene. Begrensninger i ferdsel bør i så fall gjennomføres på bakgrunn av faktisk påvirkning (i tid og rom) med tanke på villrein.
- Anleggsveier til vannkraftanlegg inne i villreinområdene er i all hovedsak ikke brøytet på vinteren. Hensynet til villrein er i mange tilfeller styrende for hvor tidlig på våren anleggsvegene skal åpnes for allmenn ferdsel. På de vegstrekningene som er brøytet gjennom vinteren praktiserer HEV at høye brøytetekanter tas ned på kjente trekklokaliteter slik at brøytetekantene i seg selv ikke blir barrierer for villreintrekk. Slike tiltak kan videreutvikles og gjøres mer treffsikre i forhold til villreins bruk av områdene.
- Hensynet til damsikkerhet gjør at HEV får pålegg etter Damsikkerhetsforskriften om å forsterke eller bygge om gamle reguleringsdammer. Når slike damrehabiliteringer skal gjennomføres innenfor villreinområdene er det en rekke tilpasninger som allerede gjøres for å minimere negative påvirkninger på villrein. Eksempel på slike tiltak er tilpasning av når på året arbeidet gjennomføres, mest mulig samling av nødvendige inngrep som masseuttak, steinbrudd og midlertidige veier, og varslingsopplegg slik at anleggsaktiviteten kan stanses når villreinen er i nærheten. I villreinområdene Nordfjella og Hardangervidda brukes også live-sporingsdata for å sjekke om det er villrein i området før en går inn med anleggsmaskiner.
- Ved snømålinger rettes det normalt henvendelse til lokale SNO-kontorer om hvor villreinen befinner seg i forhold til lokalitetene hvor snømålinger skal utføres.

Nye vannkraftutbygginger innenfor villreinområdene

- Vassdrag innenfor villreinområdene har potensiale for gjennomføring av O/U-prosjekter for å optimalisere utnyttelsen av vassdrag som allerede har vannkraftanlegg. Gjennomføring av nye O/U-prosjekter i villreinområder setter spesielle krav til samarbeid med villreinforvaltningen i planlegging og gjennomføring av prosjektene, og at det kan utformes avbøtende tiltak for å minimalisere effektene på villreinen. Slike tiltak kan gå både på unngåelse av spesielt verdifulle lokaliteter og gjennomføring av avbøtende og restaurerende tiltak i inngrepsområdene etter anleggsperioden.
- Anbefalingene i den kommende stortingsmeldingen må ikke i seg selv bli et hinder for konsesjonsbehandling og utbygging av samfunnsgagnlige vannkraftanlegg innenfor villreinområdene.

Villreinfond

- HEV registrerer at det nå opprettes villreinfond ved revisjon av vilkår på reguleringskonsesjoner der reguleringsanleggene ligger innenfor villreinområder. Det er viktig at det utarbeides et klart mandat for denne typen fond og at fondsmidlene i stor grad går til konkrete tiltak som bidrar til å bedre leveforholdene for villreinen